

Barbara Jankowiak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-7660-2070

Sylwia Jaskulska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-3454-7894

Dobrostan nauczycieli i nauczycielek a ich postawy wobec kształcenia na odległość w czasie pandemii COVID-19

Pandemia wirusa SARS-CoV-2 wymogła na nauczycielach zmianę sposobu nauczania z tradycyjnej bezpośredniej relacji w klasie szkolnej do kształcenia na odległość. W tekście przedstawione zostały wyniki badań własnych nad postawami nauczycieli wobec kształcenia zdalnego w kontekście odczuwanego przez nich dobrostanu. Najbardziej pozytywne opinie dotyczyły możliwości wykorzystania kształcenia online w pracy w przyszłości, rozwoju własnych kompetencji zawodowych, a także odczuwania pozytywnych emocji w relacji z uczniami. Nauczyciele negatywnie wypowiedzieli się na temat możliwości realizowania z powodzeniem funkcji opiekuńczej i wychowawczej szkoły oraz wyrazili przekonanie, że kształcenie zdalne raczej pogłębia różnice między uczniami, niż je wyrównuje. Dobrostan okazał się w sposób istotny statystycznie związany z postawą wobec kształcenia online w ujęciu globalnym i niemal wszystkimi badanymi aspektami postaw. Wyższe poczucie dobrostanu respondentów wiąże się z lepszą oceną edukacji zdalnej. Jedyne obszary, które nie wiążą się z poczuciem dobrostanu, to przekonania o możliwości realizacji z powodzeniem działalności opiekuńczej szkoły oraz deklaracji co do wykorzystania kształcenia online w przyszłości.

Słowa kluczowe: COVID-19, dobrostan, edukacja zdalna, nauczyciele, postawy wobec kształcenia na odległość

Teacher's well-being and attitudes toward distance education during the COVID-19 outbreak

The SARS-CoV-2 outbreak has forced teachers to change the way they teach from traditional classroom approaches to distance learning. The text presents the research results on the attitudes of teachers toward distance education in the context of their well-being. The most positive opinions concerned the possibility of using online education in the future, developing own professional competences, as well as feeling positive emotions in relation to students. Teachers negatively commented on the possibility of successfully implementing the school's custody and upbringing, and were convinced that inequalities between students are worsening. Well-being turned out to be statistically significantly associated with the attitude towards online learning (globally and almost all aspects of attitudes). Higher sense of well-being of respondents is associated with better rate of distance education. The only areas that are not associated with a sense of well-being are beliefs about the possibility of successfully implementing school custody and declarations regarding the use of online education in the future.

Keywords: COVID-19, well-being, distance education, teachers, attitudes towards distance education

Wprowadzenie

Zjawisko pandemii wirusa SARS-CoV-2, wywołującego chorobę COVID-19 (Ying-Hui Jin i In., 2020) było nagłym, zaskakującym wydarzeniem, które wzbudzało i wzbudza nadal silne emocje, dezorganizując codzienne życie (Pyżalski i Poleszak, 2020b) i jako sytuacja stresowa powoduje uruchamianie mechanizmów radzenia sobie. Jak wynika z raportu *Życie codzienne w pandemii*, wśród silnie lub bardzo silnie odczuwanych przez respondentów emocji znalazły się obawa o zdrowie najbliższych (80%), strach przed tym, że pandemia będzie trwała bardzo długo (60%) i zmęczenie kryzysem epidemiologicznym (47%) (Drozdowski i in., 2020).

Pandemia COVID-19 wprowadziła także znaczące zmiany w polskich szkołach poprzez konieczność zmiany formy nauczania z bezpośredniego kontaktu uczniowie/uczennice – nauczyciel/nauczycielka w klasie szkolnej, na kształcenie na odległość. Polegało ono głównie na różnych formach synchronicznej i asynchronicznej pracy online. Nauczyciele i nauczycielki z dnia na dzień musieli wdrożyć nowe rozwiązania technologiczne do swojej codziennej pracy, ponieważ edukacja zdalna stała się jedynym sposobem na prowadzenie zajęć edukacyjnych (Pyżalski, 2020). Jak wynika z raportu *Badanie edukacji zdalnej w czasie pandemii*, aż 85% nauczycieli nie miało żadnych wcześniejszych doświadczeń z edukacją zdalną (Buchner, Majchrzak i Wierzbicka, 2020).

Nauczyciele i nauczycielki stali się odpowiedzialni za organizację zdalnego nauczania, do którego trudno zastosować zasady pracy szkoły offline (Witkowski, 2020), wybór narzędzi cyfrowych (Walter, 2020), których często wcześniej nie używali, i za ocenianie uczniów, z którymi mają wyłącznie kontakt zdalny (Sterna, 2020). Ponadto przed nauczycielami i nauczycielkami postawiono wysokie oczekiwania i wymagania ze strony osób zarządzających oświatą na szczeblu rządowym, dyrektorów szkół, rodziców i wreszcie samych uczniów. Dzieci i młodzież w nowej sytuacji również zostali zmuszeni do podjęcia nowych wyzwań edukacyjnych, doświadczyli niepewności związanej z tym kiedy i w jaki sposób odbędą się egzaminy ósmoklasisty i egzaminy maturalne, dostosowania się do wprowadzanych ograniczeń w poruszaniu się i do znaczących zmian w możliwych sposobach utrzymywania ważnych relacji społecznych (Jankowiak, 2020). W tej sytuacji nauczyciele i nauczycielki, odpowiadając na trudności swoich uczniów, musieli szukać nowych sposobów, dzięki którym mogli utrzymać i ulepszyć relacje z nimi w warunkach komunikacji zapośredniczonej (Poleszak i Pyżalski, 2020a), żeby uczniowie nie poczuli się pozbawieni źródeł wsparcia społecznego. Można przypuszczać, że tak duże zmiany i wysokie wymagania społeczne zmusiły nauczycieli i nauczycielki do konieczności adaptacji do gwałtownie zmieniającej się codzienności. Idea adaptacji wskazuje, że jesteśmy w stanie elastycznie dostosować się, przynajmniej do pewnego stopnia, zarówno do dobrych, jak i złych wydarzeń (Diener i in., 1999), natomiast owe wydarzenia niekoniecznie zmieniają poczucie dobrostanu jednostki. Dzieje się tak dlatego, że okoliczności życiowe, jakich doświadcza jednostka, są tylko jednym z ogniw cyklu kształtowania się zadowolenia z życia jako całości i są z nim tylko luźno powiązane. Dobrostan kształtuje się bowiem w wyniku kilkuetapowego procesu, który prowadzi od wydarzeń, jakich doświadcza jednostka, poprzez reakcje emocjonalne i wspomnienia emocji do globalnego sądu o życiu (Kaczmarek, 2016).

Badanie tak subiektywnego, jak i endojmonistycznego dobrostanu wykazały, że ma on znaczący wpływ na jakość życia (Seligman i Csikszentmihalyi, 2000), a także zaangażowanie w pracę (Niškiewicz, 2016). Dlatego też wydaje się istotne sprawdzenie, czy dobrostan psychologiczny nauczycieli i nauczycielek wiąże się z ich postawami wobec kształcenia zdalnego (zob. więcej na temat postaw wobec kształcenia zdalnego w: Jaskulska i Jankowiak, 2020). Jednym z czynników zwiększających efektywność organizacji rozumianej jako stopień realizacji zadań i dostosowania się do zmian otoczenia jest poczucie dobrostanu jej pracowników (Nowosad i Farnicka, 2018). W ujęciu pozytywnej psychologii zarządzania psychologiczny kapitał pracowników, do których należą odporność i optymizm, nadzieja, samoskuteczność, chroni przed niepowodzeniami, buduje poczucie satysfakcji z pracy, a także może mieć wpływ na niwelowanie niedostatku zasobów

w pracy (Farnicka, Nowosad i Socha, 2018). Odczuwający satysfakcję pracownicy myślą bardziej kreatywnie, a podejmowane przez nich decyzje są trafniejsze i szybsze (Czerw, 2014). Prowadzone do tej pory badania nauczycielek i nauczycieli wykazały, że im wyższe poczucie dobrostanu, tym większe zaangażowanie w pracę oraz wyższe zaangażowanie afektywne w organizację (Farnicka, Nowosad i Socha, 2018). Dobrostan psychiczny, wraz z innymi zasobami osobistymi o charakterze wewnętrznym (nadzieja, optymizm itp.) jest też postrzegany jako czynnik chroniący przed wypaleniem zawodowym (Stefańska-Klar, 2014; Tere-lak i Mystkowski, 2010).

W tej pracy zastosowano podejście do badania dobrostanu zaproponowane przez Eda Dienera (Diener i in., 2010), które proponuje następujące wymiary socjopsychologicznego prosperowania: pozytywne relacje społeczne, cel i sens, zaangażowanie, akceptacja siebie i poczucie własnej wartości, kompetencja, optymizm, wkład społeczny, szacunek. Do pomiaru socjopsychologicznego funkcjonowania służy skala prosperowania (*Flourishing Scale*) (Diener i in., 2010; polska adaptacja: Kaczmarek, Stańko-Kaczmarek, Haładziński i Baran, 2012; Kaczmarek, 2016).

Metody

Cel badania

Uszczegóławiając, celem prowadzonych badań było: 1) zbadanie postaw wobec kształcenia zdalnego w czasie pandemii COVID-19 i 2) eksploracja zależności pomiędzy dobrostanem nauczycieli/lek a postawami wobec kształcenia zdalnego w czasie pandemii COVID-19.

Uczestnicy i uczestniczki badań

Przedstawianymi badaniami objęto 782 nauczycieli (677 kobiet i 105 mężczyzn). Większość badanych pracowało w zawodzie powyżej 11 lat (585 osoby), 6–10 lat – 84 osoby, 2–5 lat – 78 osób i krócej niż 2 lata – 35 osób. W odniesieniu do etapu edukacyjnego badani nauczyciele/lki to w większości nauczyciele/ki szkół podstawowych z klas 4–8 (329 osób) i klas 1–3 (113 osób) oraz liceów ogólnokształcących (118 osób), techników (43 osoby), szkół branżowych (6 osób). Aż 173 nauczycieli/lek pracowało w więcej niż jednym typie szkół. Były to szkoły: ogólnodostępne (633), ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi/integracyjnymi (71), szkoły specjalne (21), integracyjne (7). Pięćdziesięciu nauczycieli/lek pracowało w różnych rodzajach szkół. Większość szkół to szkoły państwowe

(630), następnie prywatne (50), społeczne (44). Pięćdziesięciu ośmiu nauczycieli/lek pracowało w więcej niż jednym typie szkół. Dobór do grupy badanej był celowy (nauczyciele/lki prowadzący zajęcia zdalne) i ochotniczy (ankiety wypełniały osoby, które chciały podzielić się swoim doświadczeniem).

Przebieg badania

Etap selekcyjny – do badań kwalifikowani/ne byli/ły nauczyciele/lki prowadzący zajęcia zdalne. Ankieta dostępna była od 21 kwietnia do 18 maja 2020 roku na portalu społecznościowym Facebook na stronach: *Ja Nauczyciel'ka*, *Rok Relacji w Edukacji*, *Sylwia Jaskulska – Spotkania Edukacyjne* i rozpowszechniana przez użytkowników i użytkowniczki portalu, a także rozsyłana drogą mailową do szkół.

Etap badań właściwych polegał na anonimowych badaniach kwestionariuszowych online. Kwestionariusz składał się z metryczki, części dotyczącej postaw wobec kształcenia zdalnego (12 pytań), skali prosperowania (8 pytań) i jednego pytania otwartego. Na początku ankiety umieszczono informacje o tym, do kogo kierowane jest badanie (do czynnych zawodowo nauczycielek i nauczycieli prowadzących zajęcia zdalne), o celu badania, czasie trwania, prawach uczestników badań takich jak: informacje o tym, że badanie jest anonimowe, dobrowolne i że w każdym momencie można się z niego wycofać bez podawania powodu, a wszystkie podane informacje są poufne oraz że drogą e-mailową (podano kontakt do badaczy) można zadawać pytania dotyczące roli uczestnika w prowadzonym badaniu. Na końcu podana była informacja, że jeśli wyraża się zgodę na uczestnictwo w badaniu, należy przejść do pytań właściwych.

Etap opracowania wyników polegał na statystycznym opracowaniu wyników (przy użyciu pakietów statystycznych SPSS) oraz ich interpretacji.

Operacjonalizacja zmiennych

Dobrostan określany był za pomocą skali prosperowania SP. SP składa się z ośmiu stwierdzeń, z którymi można się zgodzić lub nie, korzystając ze skali od 1 do 7. Pytania dotyczą poczucia sensu życia oraz poczucia własnych kompetencji i atrybutów np. „Prowadzę życie, które ma sens i cel”, „Aktywnie przyczyniam się do szczęścia i dobrostanu innych”. Jak wskazują wskaźniki zgodności wewnętrznej, narzędzie ma wysoką rzetelność (alfa Cronbacha wynosi 0,889).

Postawy nauczycieli wobec kształcenia zdalnego badane były przy użyciu autorskiego kwestionariusza zawierającego 12 par stwierdzeń (po 4 pary do każdego z komponentów postawy – poznawczego, afektywnego, behawioralnego). Korzystając ze skali od 1 do 7, respondenci wskazywali, w jakim stopniu się z nimi zgadzają.

Analiza

Użyto Testu *t* Studenta dla prób zależnych do porównywania dwóch średnich pochodzących z jednej grupy: średniej wyniku w skali postaw (w odniesieniu do 12 aspektów postawy i postawy jako całości) oraz średniej skali psychospołecznego prosperowania.

Wyniki i dyskusja

Postawy nauczycieli wobec kształcenia na odległość

Wyniki badań postaw nauczycieli i nauczycielek wobec kształcenia zdalnego wykazały, że najbardziej pozytywne opinie dotyczyły możliwości wykorzystania kształcenia online w pracy w przyszłości ($M=5,23$, $SD=1,727$), rozwoju własnych kompetencji zawodowych ($M=5,17$, $SD=1,683$), odczuwania pozytywnych emocji w relacji z uczennicami i uczniami ($M=4,9$, $SD=1,552$).

Jednymi z najgorzej ocenianych obszarów były te związane z możliwością realizowania funkcji opiekuńczej ($M=2,77$, $SD=1,906$) i wychowawczej ($M=3,56$, $SD=1,673$) szkoły. Nauczyciele wyrazili także opinie, że kształcenie zdalne raczej pogłębia różnice między uczniami, niż je wyrównuje ($M=3,03$, $SD=1,730$).

Średnia dla całej postawy wobec kształcenia zdalnego to 4,18 ($SD=1,012$).

Tabela 1

Postawy nauczycieli wobec kształcenia na odległość w czasie pandemii COVID-19

Postawy wobec kształcenia na odległość	Max.	Min.	<i>M</i>	<i>SD</i>
pozwala z powodzeniem realizować podstawę programową/ uniemożliwia realizację z powodzeniem podstawy programowej	7	1	4,34	1,606
pozwala z powodzeniem realizować działalność wychowawczą szkoły/ uniemożliwia realizację z powodzeniem działalności wychowawczej szkoły	7	1	3,56	1,673
pozwala z powodzeniem realizować działalność opiekuńczą szkoły/ uniemożliwia realizację z powodzeniem działalności opiekuńczej szkoły	7	1	2,77	1,906
wyrównuje różnice między uczniami/ pogłębia różnice między uczniami	7	1	3,03	1,730
nie przysparza mi trudności/ przysparza mi trudności	7	1	4,52	1,901

Postawy wobec kształcenia na odległość	Max.	Min.	<i>M</i>	<i>SD</i>
pozwała mi rozwijać kompetencje zawodowe/ ogranicza rozwój moich kompetencji zawodowych	7	1	5,17	1,683
nie jest mi obce – wdrażałem/am już jego elementy w mojej pracy/ jest mi obce – nigdy nie wdrażałem/am jego elementów w mojej pracy	7	1	3,59	2,161
na pewno wykorzystam je w pracy w przyszłości/ na pewno nie wykorzystam go w pracy w przyszłości, jeśli nie będzie znów takiej konieczności	7	1	5,23	1,727
wyzwała we mnie pozytywne emocje/ wyzwała we mnie negatywne emocje	7	1	4,15	1,715
sprawia, że odczuwam pozytywne emocje w relacjach z uczniami i uczennicami/ sprawia, że odczuwam negatywne emocje w relacjach z uczniami i uczennicami	7	1	4,90	1,552
sprawia, że odczuwam pozytywne emocje w relacjach z rodzicami uczniów i uczennic/ sprawia, że odczuwam negatywne emocje w relacjach z rodzicami uczniów i uczennic	7	1	4,41	1,515
sprawia, że odczuwam wsparcie ze strony dyrekcji szkoły (rzeczowe, emocjonalne, informacyjne)/ sprawia, że odczuwam brak wsparcia ze strony dyrekcji szkoły (rzeczowe, emocjonalne, informacyjne)	7	1	4,34	2,005
Postawa suma	7	1	4,18	1,012

Źródło: opracowanie własne

Wyniki badania wskazują, że powrót uczniów i uczennic oraz ich nauczycieli i nauczycielek do klas niekoniecznie spowoduje, że polska szkoła będzie wyglądała tak jak przed pandemią. Nauczyciele i nauczycielki, mimo że wcześniej raczej nie podejmowali pracy edukacyjnej online (kategoria nie jest mi obce / jest mi obce $M=3,59$ $SD=2,161$), obecnie rozwinęli swoje kompetencje zawodowe, nauczanie zdalne nie przysparza im trudności ($M=4,52$, $SD=1,901$) i są przekonani, że będą wykorzystywać edukację zdalną w przyszłości, nawet jeśli nie będą zmuszeni przez okoliczności zewnętrzne. Warto podkreślić, że jak wynika z raportu *Badanie edukacji zdalnej w czasie pandemii*, doświadczenia nauczycieli i nauczycielek z edukacją online nie były bogate i sprowadzały się głównie do konsultacji indywidualnych z uczniami przez Zoom, Skype, Messenger, udziale czynnym i biernym w webinarach, szkoleniach, kursach, wspomaganie lekcji i kół przedmiotowych na przykład poprzez wysyłanie uczniom linków do

dotatkowych materiałów. Mimo tego obecnie większość nie zgłasza problemów z obsługą narzędzi cyfrowych (jest to problem zaledwie 9% badanych), a te osoby, którym było ciężko wdrożyć się do nowych rozwiązań, otrzymały wsparcie od koleżanek i kolegów z pracy (Buchner, Majchrzak i Wierzbicka, 2020).

Uzyskane wyniki badań wskazują, że spośród głównych zadań szkoły, jakimi są edukacja, opieka i wychowanie, zdaniem badanych nauczycieli i nauczycielek w kontakcie zdalnym można realizować podstawę programową ($M=4,34$, $SD=1,606$), natomiast nie jest możliwe realizowanie z powodzeniem opieki i wychowania. Istotną wadą edukacji zdalnej zdaniem respondentek i respondentów jest także to, że pogłębia różnice między uczniami. Uzyskane wyniki są spójne z tymi prezentowanymi w raporcie *Badanie edukacji zdalnej w czasie pandemii*, bowiem aż 36% nauczycieli wskazuje na braki sprzętowe uczniów jako swój główny problem z edukacją zdalną. Problem ten dotyczy zarówno rodzin ubogich, w których nie ma takiego sprzętu wcale, rodzin wielodzietnych, w których nie ma wystarczającej ilości sprzętu i rodzin, w których to rodzice, pracując zdalnie, używają sprzętu, który nie jest w związku z tym dostępny dla ich dzieci (Buchner, Majchrzak i Wierzbicka, 2020). Według badań Librusa blisko 2/3 rodziców deklaruje, że jest w stanie zapewnić urządzenie do nauki online każdemu dziecku, natomiast ponad 1/3 respondentów musi dzielić sprzęt między dwoje lub więcej dzieci (Librus, 2020).

Edukacja zdalna wiąże się raczej z pozytywnymi emocjami ($M=4,15$, $SD=1,715$) szczególnie tymi, które wzbudzone są w relacji z uczniami i uczennicami. Także z danych uzyskanych przez Buchner, Majchrzak i Wierzbicką (2020) wynika, że badanym nauczycielkom i nauczycielom bardzo zależy na relacji ze swoimi uczniami i uczennicami i dlatego łączą różne formy edukacji zdalnej, mimo że jest to dla nich obciążające czasowo, bo chcą ułatwić proces uczenia się dzieciom. Wyniki naszych badań wskazują, że nauczyciele i nauczycielki odczuwają pozytywne emocje także w kontaktach z rodzicami uczniów i uczennic ($M=4,41$, $SD=1,515$), mimo że jak wynika z raportu Buchner, Majchrzak i Wierzbickiej (2020) deklarują, że kontakt z rodzicami jest dla nich problematyczny (40% badanych) np. ze względu na to, że rodzice nadużywają dużo bardziej dostępnych obecnie możliwości kontaktu z nauczycielami i nauczycielkami. Nauczyciele i nauczycielki odczuwają także wsparcie ze strony dyrekcji szkoły ($M=4,34$, $SD=2,005$). Buchner, Majchrzak i Wierzbicka (2020) wskazują, że znaczenie wsparcia ze strony dyrekcji i innych nauczycieli było szczególnie ważne na początku wdrażania zdalnej edukacji.

Dobrostan a postawy wobec kształcenia na odległość

Dobrostan nauczycielek i nauczycieli badany był przy użyciu ośmiu stwierdzeń: prowadzę życie, które ma sens i cel; moje relacje społeczne są wspierające i dają mi satysfakcję; angażuję się i interesuję tym, czym zajmuję się na co dzień; aktywnie przyczyniam się do szczęścia i dobrostanu innych; jestem kompetentny i zdolny do wykonywania zajęć, które są dla mnie ważne; jestem dobrym człowiekiem i prowadzę dobre życie; z optymizmem patrzę na swoją przyszłość; ludzie mnie szanują. Średnia odpowiedzi respondentów to 5,733 (Min. 1 Max. 8) przy odchyleniu standardowym $SD=1,042$. Wydaje się więc, że mimo wielu trudności, których badani doświadczają, a także wyrażanych w publikacjach obaw dotyczących ich możliwości zadbania o równowagę między pracą online i życiem osobistym (Zaród, 2020), poczucie dobrostanu nauczycieli i nauczycielek jest dosyć wysokie. Wynik ten koresponduje z prezentowanym w literaturze danymi, że tylko około 10% wpływu na odczuwane szczęście mają okoliczności życiowe (genetyka odpowiada za około 50%, a 40% to zamierzona aktywność podmiotu) (Lyubomirsky, Sheldon i Schkade, 2005). Mimo że wyniki badań wskazują, że różne okoliczności np. czynniki demograficzne (Diener i in., 1999) czy ważne wydarzenia życiowe (Argyle, 1999; Diener i in., 1999) mają wpływ na szczęście, to ich znaczenie nie jest tak duże jak sądzono, ponieważ ludzie szybko dostosowują się do nowych okoliczności i wydarzeń życiowych (Lyubomirsky, Sheldon i Schkade, 2005). Prowadzone wcześniej badania dobrostanu osób na stanowiskach kierowniczych w placówkach oświatowych wykazały wysoki poziom dobrostanu (Ciesielska, 2013).

Tabela 2

Dobrostan a postawy wobec kształcenia na odległość w czasie pandemii COVID-19

Postawy wobec kształcenia na odległość	N	Test T	p
pozwala z powodzeniem realizować podstawę programową/ uniemożliwia realizację z powodzeniem podstawy programowej	782	0,089	0,013
pozwala z powodzeniem realizować działalność wychowawczą szkoły/ uniemożliwia realizację z powodzeniem działalności wychowawczej szkoły	782	0,141	0,000
pozwala z powodzeniem realizować działalność opiekuńczą szkoły/ uniemożliwia realizację z powodzeniem działalności opiekuńczej szkoły	782	0,030	0,407

Postawy wobec kształcenia na odległość	N	Test T	p
wyrównuje różnice między uczniami/ pogłębia różnice między uczniami	782	0,095	0,008
nie przysparza mi trudności/ przysparza mi trudności	782	0,113	0,002
pozwala mi rozwijać kompetencje zawodowe/ ogranicza rozwój moich kompetencji zawodowych	782	0,108	0,003
nie jest mi obce – wdrażałem/am już jego elementy w mojej pracy/ jest mi obce – nigdy nie wdrażałem/am jego elementów w mojej pracy	782	0,071	0,049
na pewno wykorzystam je w pracy w przyszłości/ na pewno nie wykorzystam go w pracy w przyszłości, jeśli nie będzie znów takiej konieczności	782	0,066	0,065
wyzwała we mnie pozytywne emocje/ wyzwała we mnie negatywne emocje	782	0,155	0,000
sprawia, że odczuwam pozytywne emocje w relacjach z uczniami i uczennicami/ sprawia, że odczuwam negatywne emocje w relacjach z uczniami i uczennicami	782	0,156	0,000
sprawia, że odczuwam pozytywne emocje w relacjach z rodzicami uczniów i uczennic/ sprawia, że odczuwam negatywne emocje w relacjach z rodzicami uczniów i uczennic	782	0,167	0,000
sprawia, że odczuwam wsparcie ze strony dyrekcji szkoły (rzeczowe, emocjonalne, informacyjne)/ sprawia, że odczuwam brak wsparcia ze strony dyrekcji szkoły (rzeczowe, emocjonalne, informacyjne)	782	0,104	0,004
Postawa suma	782	0,184	0,000

Źródło: opracowanie własne

Prowadzone badania wykazały, że poczucie dobrostanu jest związane w sposób istotny statystycznie z postawą wobec kształcenia online w ujęciu globalnym ($T=0,184$, $p<0,001$) i niemal wszystkimi badanymi aspektami postaw. Wyższe poczucie dobrostanu respondentów wiąże się z lepszą oceną edukacji zdalnej zarówno poprzez deklarowanie przekonań o jej skuteczności (np. w odniesieniu do realizacji podstawy programowej), oceny własnych możliwości jej zastosowania (np. umiejętność wdrożenia e-kształcenia) oraz odczuwanych pozytywnych emocji podczas zdalnej edukacji (np. w relacjach z uczniami). Jedyne obszary, które nie wiążą się z poczuciem dobrostanu, to przekonania o możliwości realizacji z powodzeniem działalności opiekuńczej szkoły oraz deklaracji co do

wykorzystania kształcenia online w przyszłości. Warto pamiętać, że przekonanie o możliwości realizacji z powodzeniem funkcji opiekuńczej szkoły było jednym z najniżej ocenianych aspektów badanych postaw. Z prowadzonych badań wynika, że poziom psychospołecznego prosperowania nie zmienia postrzegania tej kwestii przez badanych. Oznacza to, że opinie na temat ograniczeń edukacji zdalnej w obszarze możliwości zapewnienia opieki nad uczniami i uczennicami są podobne zarówno wśród osób o wysokim, jak i niskim subiektywnym dobrostanie. Natomiast przekonanie o tym, że kształcenie online zostanie przez badanych wykorzystane w przyszłości, było jednym z najwyżej ocenianych aspektów badanych postaw. Uzyskane wyniki wskazują, że poczucie dobrostanu nie wiąże się z różnicami w opiniach badanych w tym obszarze.

Konkluzja

Prezentowane wyniki badań wskazują, że istotnym aspektem zasobów ważnych w pracy zawodowej nauczycieli i nauczycielek jest ich poczucie dobrostanu. Wysokie wyniki w skali psychospołecznego prosperowania wiążą się z pozytywnymi ocenami kształcenia zdalnego w aspekcie poznawczym (przekonań dotyczących możliwości osiągnięcia sukcesu przy wykorzystaniu e-learningu), behawioralnym (łatwość wykorzystania nowego sposobu pracy i rozwój własnych kompetencji zawodowych) i emocjonalnym (emocji, jakie wzbudzone są w związku z kształceniem zdalnym). Poczucie dobrostanu ma szczególnie znaczenie w sytuacji pandemii COVID-19, która wymusiła na nauczycielach i nauczycielkach nagłą zmianę sposobu pracy, na którą nie byli przygotowani, ponieważ większość z nich tylko w ograniczonym zakresie wykorzystywała wcześniej narzędzia do edukacji zdalnej. Uzyskane wyniki wskazują, że istotnym aspektem rozwoju nauczycielek i nauczycieli może być potęgowanie dobrostanu poprzez prowadzenie interwencji zwiększających szczęście. Wyniki te mogą być ważne z punktu widzenia tworzenia warunków dla rozwoju w instytucji edukacyjnych. Zasadne byłoby także prowadzenie badań nad skutecznością pozytywnych interwencji ukierunkowanych na zwiększenie dobrostanu wśród tej grupy zawodowej (Merecz, 2010).

Bibliografia

- Argyle M. (1999). Causes and correlates of happiness. W: D. Kahneman, E. Diener, N. Schwarz (eds.), *Well-being: The foundations of hedonic psychology* (pp. 353–373). New York: Russell Sage Foundation.
- Buchner A., Majchrzak M., Wierzbicka M. (2020). *Badanie edukacji zdalnej w czasie pandemii*. Zaczepnięte 4 czerwca 2020. Strona internetowa <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna/>
- Cieślińska J. (2013). Poczucie dobrostanu i optymizmu życiowego kadry kierowniczej placówek oświatowych. *Studia Edukacyjne*, 27, 95–112.
- Czerw A. (2014). Well-Being at Work – the Essence, Causes and Consequences of the Phenomenon. *International Journal of Contemporary Management*, 13 (2), 97–110.
- Diener E., Suh E.M., Lucas R.E., Smith H.L. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125, 2, 276–302.
- Diener E., Wirtz D., Tov W., Kim-Prieto C., Choi D.W., Oishi S., Biswas-Diener R. (2010). New well-being measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97, 143–156.
- Drozdowski R., Frąckowiak M., Krajewski M., Kubacka M., Modrzyk A., Rogowski Ł., Rura P., Stamm A. (2020). *Życie codzienne w pandemii*. Zaczepnięte 4 czerwca 2020. Strona internetowa http://socjologia.amu.edu.pl/new/images/pliki/r%C3%B3Cne_prezentacje_etc/%C5%BBycie_codzienne_w_czasach_pandemii_-_Wydzia%C5%82_Socjologii_UAM_-_WWW.pdf
- Efklides A., Moraitou D. (2013). Introduction: Looking at Quality of Life and Well-Being from a Positive Psychology Perspective. W: A. Efklides, D. Moraitou (red.), *A Positive Psychology Perspective on Quality of Life*, Springer Science+Business Media, Dordrecht, 1–13.
- Farnicka M., Nowosad I., Socha R. (2018). O możliwości zastosowania kategorii dobrostanu nauczycieli i zaangażowania w pracę w badaniach szkoły jako efektywnej organizacji. *Edukacja Humanistyczna*, 1(38).
- Jankowiak B. (2020). *Jak wspierać nastolatków w sytuacji edukacyjnej niepewności?*. Zaczepnięte 4 czerwca. Strona internetowa <https://www.nowaera.pl/nauka-zdalna/edukacja-na-czasie-nauka-i-relacje/jak-wspierac-nastolatko-w-w-sytuacji-edukacyjnej-niepewnosci>
- Jaskulska S., Jankowiak B. (2020). *Kształcenie na odległość w Polsce w czasie pandemii COVID-19*. Zaczepnięte 4 czerwca. Strona internetowa https://sites.google.com/view/ksztalcenie-pandemia-raport?fbclid=IwAR1XCdek32oHZvCHtAB1RuQXOBoKUwTwzqGcF_weKSJnOM1MRKjUC3YOG2A
- Kaczmarek Ł.D. (2016). *Pozytywne interwencje psychologiczne. Dobrostan a zachowania intencjonalne*. Poznań: Zysk i S-ka.

- Kaczmarek Ł.D., Stańko-Kaczmarek M., Haładziński P., Baran B. (2012). *Interpersonal status, flourishing and satisfaction with life*. 6th European Conference on Positive Psychology. Moskwa, 25–29.06.2012. Organizator: European Network for Positive Psychology, Lomonosov Moscow State University.
- Librus (2020). *Jak wygląda nauczanie zdalne w naszych domach*. Zaczepnięte 4 czerwca. Strona internetowa https://portal.librus.pl/rodzina/artykuly/nauczanie-zdalne-jak-wyglada-w-naszyc-domach-pobierz-raport?fbclid=IwAR0pOi63sAZR_fQIUuZqrhEg9n0kj15gJ_MgInJp9pblqwYOO4TtGw-ST2UE
- Lyubomirsky S., Sheldon K.M., Schkade D. (2005). Pursuing Happiness: The Architecture of Sustainable Change, *Review of General Psychology*, 9, 2, 111–131.
- Merecz D. (2010). Psychospołeczne cechy pracy: stresory i czynniki pozytywne. W: J. Pyżalski, D. Merecz, *Psychospołeczne warunki pracy polskich nauczycieli Pomiędzy wypaleniem zawodowym a zaangażowaniem*. Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS.
- Niškiewicz Z. (2016). Dobrostan psychiczny i jego rola w życiu człowieka. *Studia Krytyczne*, 3, 139–151.
- Nowosad I., Farnicka M. (2018). Znaczenie dobrostanu nauczycieli w kulturze organizacyjnej szkoły. Implikacje badawcze. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 27 (2/2018), 149–166.
- Pyżalski J. (2020). Wstęp. W: tegoż (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja.
- Pyżalski J., Poleszak W. (2020a). Relacje przede wszystkim – nawet jeśli obecnie jedynie zapośredniczone. W: J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja.
- Pyżalski J., Poleszak W. (2020b). Psychologiczna sytuacja dzieci i młodzieży w czasie epidemii. W: J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja.
- Seligman M.E.P., Csikszentmihalyi M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5–14.
- Stefańska-Klar R. (2014). Psychologiczne aspekty pracy nauczyciela. W: A. Górniok-Naglik (red.), *Rekomendacje w zakresie teoretycznego przygotowania studentów do wykonywania zawodu nauczyciela*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Korzonkiewicz Krzysztof.
- Sterna D. (2020). Ocenianie w dobie koronowirusa. W: J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja.

- Terelak J.F., Mystkowski M. (2010). optymizm a wypalenie zawodowe u nauczycieli. *Studia Psychologica*, 10(2010), 153–178.
- Walter N. (2020). Mamy (za)duży wybór – jak nie zgubić się wśród narzędzi cyfrowych?. W: J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja.
- Witkowski J. (2020). Organizacja zdalnego nauczania. W: J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja.
- Ying-Hui Jin i in. (2020). A rapid advice guideline for the diagnosis and treatment of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) infected pneumonia (standard version). *Military Medical Research*, 7(1).
- Zaród M. (2020). Jak nauczyciele mogą zadbać obecnie o swój dobrostan?. W: J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja.